

PLAN FOR NYTT BESØKSSENTER VÅTMARK ØRLAND

Plan for nytt Besøkssenter våtmark Ørland

Bakgrunn

Da Ørland kultursenter (ØKS) ble etablert i 2009 bestemte foretaket og dets styre seg for å løfte opp natur som en av senterets viktigste satsningsområder. I årene som fulgte ble det arbeidet intenst med å tilrettelegge og utvikle Ørlands viktigste Ramsarområder med publikumsinfrastruktur og informasjon. ØKS knyttet til seg naturfaglig kompetanse både ved å rekruttere fagfolk til eget styre, samt ved å etablere relasjoner til og samarbeid med nasjonale og internasjonale fagmiljøer. Samtidig ble flere store naturrestaureringsprosjekter igangsatt på planleggingsstadiet med Rusasetvatnet som det viktigste.

Med bakgrunn i kulturforetakets arbeid fikk Ørland kommune i 2012 ressurser og autorisasjon til å etablere et nasjonalt våtmarkssenter. Dette var ett av fire senter i sitt slag i Norge og Ørland fikk det i skarp konkurranse med over 20 andre fagmiljøer i landet.

Kulturforetaket igangsatte da bygging av en fast utstilling som bredt presenterer våtmark og Ørlands naturattraksjoner, og utarbeidet en ny formidlingsplan rettet mot barn og unge. Med dette hadde ØKS' arbeid med naturutvikling fått en fast formidlingsarena og en stab. Det ble besluttet å ta i bruk hurtigbåtterminalbygget til utstillingsformål da dette ble benyttet av tusener av innbyggere, pendlere og besøkende. Siden 2012 har derfor alle reisende med Kystekspresen som har ventet på båt, sittet midt i en innholdsrik utstilling om våtmark, artsmangfold og Ørlands viktigste verneområder.

Fra 2012 og fram til 2019 har ØKS integrert arbeidet med både natur og kulturarv i foretakets daglige drift. Rusasetvatnet ble restaurert og tilrettelagt både for publikum og fugleliv mellom 2014 og 2017. I samme tidsrom og fram til i dag har foretaket også tilrettelagt store deler av Ørland med et nytt system av turveier. Vi arbeider tett med kommunens fagstab og fylkesmannen om restaurering av våre viktigste vassdrag og store myrområder både i Bjugn og på Ørland. Formidling, tilrettelegging og restaurering av naturrike landskap er bygget opp som et unikt kompetanseområde i foretaket. Dette ønsker vi nå å formidle bredere og mer profesjonelt til publikum generelt og barn og unge spesielt.

Nytt besøkssenter våtmark

Dagens besøkssenter skal nå avvikles og arealet omdisponeres. ØKS ønsker å bruke dette vendepunktet til å satse enda mer ambisiøst på naturundervisning rettet mot barn og unge og formidling til publikum gjennom et nytt og bedre besøkssenter.

ØKS og kommuneadministrasjonen har samarbeidet med Per Knutsen arkitekter (PKA) og utstillingsarkitekt Runhild Dammen om å planlegge et nytt besøkssenter våtmark som en utvidelse av kultursenterets hovedbygg. Målet med denne utredningen er å synliggjøre hvordan vi kan bygge et nytt våtmarkssenter med et enda bredere tilbud, samt omforme den nåværende japanske hagen til en formidlende våtmarkshage.

Det nye senteret er tenkt som et påbygg til biblioteket vendt mot plassen hvor hovedinngangen til kultursenteret og rådhuset ligger. Bygningen skal utformes med en høy førsteetasje med arealer for utstilling, formidling, undervisning, lek, læring, møter og arrangement. Andreetasje skal også ha et utstillingsareal samt arbeidsplass for de som arbeider på plattformene historie og natur.

Lek og lær vil få en sentral plass i det nye Besøksenteret

Ønsket vårt er at det skal etableres en glidende overgang mellom våtmarkssenteret og biblioteket så de nye fasilitetene også skal kunne benyttes av bibliotekets brukere som leseområder for både aviser og bøker.

ØKS har lenge arbeidet som et tett integrert fellesskap hvor de som driver kulturskole, bibliotek og scenearbeid har samarbeidet om formidlingen av natur og historie. Vi tror allikevel at det er et betydelig potensiale for en enda sterkere integrasjon i dette arbeidsfellesskapet. En plassering av våtmarkssenteret i selve navet for vår kulturaktivitet vil på en helt annen måte enn i dag bygge en tverrfaglig base for foretakets virksomhet.

Det nye våtmarkssenteret skal innredes med flere funksjoner. Voksne, barn og unge skal her kunne følge utviklingen av vårt landskap gjennom en fast utstilling fra landet steg opp fra havet etter istiden og fram til i dag. I en slik utstilling skal man kunne forstå både de naturlige og kulturelle utviklingslinjene fra steinalderen og fram til dagens forsvarsutbygging. Dette i tillegg til å få presentert hvordan nye Ørland skal møte dagens globale utfordringer med både havstiging og truslene mot artsmangfoldet gjennom målrettede tiltak.

To mer skjerpede temautstillinger skal presentere biologien og våre våtmarksbiotoper, og den eksplisitte fortellingen om nye Ørlands historiske betydning. De to sistnevnte skal kunne fungere som rom for skiftende utstillinger rettet mot artsmangfold og historie.

I tillegg til dette skal senteret romme formidlings- og undervisningsfasiliteter for lek og læring, samt laboratorier som skal brukes til naturfaglig undervisning for barn og unge. Den japanske hagen skal omformes til en våtmarkshage både for å presentere en form for natur som kjennetegner oss, men også for å fungere som et læringsområde for den undervisningen som skal drives fra det nye våtmarkssenteret.

Målet er at det nye våtmarkssenteret skal fungere som en portal for våre viktigste landskapsområder, hvor de besøkende kan få presentert naturen og kulturhistorien på en måte som er vanskelig å oppnå ute i terrenget. Her skal man kunne forstå vårt områdes naturlige og

kulturelle utvikling i konsentrert form og med det få satt på seg et sett av briller før man reiser ut til destinasjonene.

Hvilken effekt kan et nytt våtmarkssenter skape?

ØKS hadde i 2018 en driftsomsetning på nærmere 20 millioner. Av dette bidro Ørland kommune med noe over fem millioner. Resten henter foretaket inn selv. Inkludert i dette er drift av lovpålagte oppgaver som bibliotek og kulturskole samt all annen virksomhet som foretaket utfører. En betydelig del av inntektene kommer fra publikumsrettede arrangementer på huset. Alle tilleggsattraksjoner vi klarer å bygge opp innenfor vår base vil bedre mulighetene for økt egeninntjening. Kultursenteret på Brekstad må bygges opp som den naturlige portalen for de som ønsker å besøke nye Ørland. Dette i tillegg til å fungere som storstue og læringsarena for innbyggerne. Vi mener et nytt våtmarkssenter er avgjørende for å gi vårt kulturbygg en slik utvidet funksjon.

ØKS ønsker i tillegg å bruke denne muligheten til å tenke nytt om driften av kulturskolen. Vi lever i en tid med store klimatiske utfordringer både hva angår global oppvarming, stigende hav og økologisk krise for artsmangfoldet. Vi ønsker derfor å etablere en pilot i form av en kulturskole rettet mot artsmangfold og klimaforandringer. Med utgangspunkt i vårt eget landskap vil vi bruke det nye våtmarkssenteret og vår eksisterende stab som ressurser til å utdanne barn og unge til å bedre kunne forstå og møte en krevende framtid.

Konklusjon

Ørland er et lite sted, men er en viktig plass i verden. Dette både på grunn av det vi har og det vi gjør. Gjennom EU-programmet Ruritage Horizon 2020 er Ørland utpekt som et forbildelandskap hva angår styrking av kulturarv og biologisk mangfold. Vi er de eneste som fikk en slik status i Norge til tross for at søkerne er mange.

Da Klima- og miljødepartementet i juni 2019 arrangerte biomangfoldskonferanse i Trondheim ble Ørland valgt ut som utstillingsvindu for internasjonale gjester for å vise fram hva vi i Norge gjør for å styrke artsmangfold. Derfor ble vi blant annet besøkt av det kinesiske miljøverndepartementet.

Det er det vi har og det vi gjør som gir oss oppmerksomhet både nasjonalt og internasjonalt, og dette fortjener et bedre utstillingsvindu. En base med fasiliteter som gjør at vi både kan formidle hele bredden i vårt arbeid og våre planer for både egne innbyggere og besøkende. I tillegg til dette må vi investere i å gi barn og unge den kunnskapen de sårt trenger for å møte en usikker framtid hva angår klima og artsmangfold.

ØKS håper derfor å få muligheten til å realisere et nytt våtmarkssenter som her beskrevet.

Brekstad, den 06.08.2019

Styret for Ørland Kultursenter KF

Randi Wenche Haugen (s) Styreleder	Snorre Glørstad (s) Nestleder	Henning Johansen (s) Styremedlem	Geir Jarle Sirås (s) Styremedlem
---------------------------------------	----------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------

Randi Spets (s) Styremedlem	Jon Suul (s) Styremedlem	Gunnhild Tettli (s) Styremedlem	Bjørn Henrik Solbu (s) Styremedlem
--------------------------------	-----------------------------	------------------------------------	---------------------------------------